

K.K.T.C

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

*OSMANİYE'NİN TARİHİ VE KÜLTÜREL
DEĞERLERİ*

**CEMİL MERT
970390 4-C**

DANIŞMAN: BÜLENT YORULMAZ

20. 06. 2001

K.K.T.C

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**OSMANİYE'NİN TARİHİ VE KÜLTÜREL
DEĞERLERİ**

**CEMİL MERT
970390 4-C**

DANIŞMAN: BÜLENT YORULMAZ

20. 06. 2001

LEFKOŞA K.K.T.C

İÇİNDEKİLER

İçindekiler.....	2
Önsöz.....	4
Giriş.....	5
1.Osmaniye.....	6
1.2.Osmaniye'nin Kültür Zenginlikleri.....	7
2.Osmaniye Çevresindeki Arkeolojik Değerler.....	7
2.1.Hierepolis Kostabala Antik Kenti.....	7
2.2.Toprakkale.....	8
2.3.Çardak Kalesi.....	8
2.4 Kınık.....	9
3.Osmaniye'nin Merkezindeki Kentsel Ve Kültürel Değerler.....	9
3.1Enverül Hamit Camii ve Çınar Ağacı.....	9
3.2.Yedi Ocak İlkokulu.....	10
3.3.İstasyon Binası	10
3.4.Tarihi Evler.....	11
4.Osmaniye'in Taşınır Kültür Varlıkları.....	12
4.A.Osmaniye Çeyiz Geleneği.....	12
A.1.Giriş.....	14
A.2.Çeyiz Nedir?.....	15
A.3.Çeyiz Yapımında Kullanılan Malzemeler.....	16
A.4.Kullanılan Motif ve Renkler.....	17
4.B.İpek Pamuk ve Yünün İplik Haline Getirilişi.....	18
B.1.İpekten Yapılan Çeyizler.....	19

B.2.Pamuk İpliğinden Yapılan Çeyizler.....	20
B.3.Pamuk İpinden Dokunan Dokumalar	22
4.C.Pamuklu Dokumalar.....	24
4.Ç.Dantel İşleri.....	25
4.D.Kız Gelin Olacağı Zaman Yapılan Hazırlıklar.....	27
4.E.Nişan Dönemi Ve Gelin Olurken Yapılan Çeyizler.....	28
4.F.Geline Alınacak Diğer Eşyalar.....	29
4.G.Yatak Dökme	29
4.H.Ağaç Çeyizler.....	29
4.I.Çeyizlik Takılar	30
4.İ.Son Yıllarda Alman Çeyizlik Ev Eşyaları.....	31
4.J.Kızın Gönüllü Kaçması Halinde Götürdüğü Çeyiz.....	32
4.K.Çeyizin Taşınması ve Çeyiz Kaçırma.....	33
4.L.Çeyiz Serme.....	33
4.M.Çeyiz Yazma.....	34
4.N.Çeyiz ile İlgili Yörede Söylenen Türkülerden Dörtlükler.....	34
5.Osmaniye Yöresinde Kilimcilik Ve Doğal Boya.....	35
5.1. Giriş.....	35
5.2.Kilimde Renk ve Motif.....	36
5.3.Koç Boynuzu Motifi.....	37
5.4.Zincirli Motif	38
6.Kaynakça.....	39

ÖNSÖZ

Bitirme tezim olarak, Osmaniye'nin tarihini ve folklor özelliklerini incelemeye ve araştırmaya çalışarak, her kesimden insanın başvurabileceği bir kaynak kitap oluğunu düşünüyorum. Osmaniye ilinin tarih boyunca görkemli uygarlıkların beşiği olduğunu, günümüze kadar uzanan antik kalıntıların izleri zengin birer malzeme olduğunu, hazırladığım bu tez çalışmasından öğrendim. Osmaniye doğal güzellikleri, folklorü ve tarihi zenginlikleriyle tüm insanların ilgisini çekmiştir. İşte bu güzel vatan parçasının kültür ve tarihine bir kez olsun dalmak, Osmaniye için böylesine faydalı bir kaynak hazırlamak bana büyük bir zevk verdi.

Bu kaynak kitabı hazırlarken gereğince titiz davrandığım kanısındayım. Buna rağmen gözden kaçırdığım veya ulaşamadığım noktalar olabilir. Bu nedenle hoşgörünüze sığınıyorum.

Yakın Doğu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Doç. Dr. Bülent YORULMAZ'a çalışmalarında bana gösterdiği yakınlıktan dolayı ve öğrencilerin yöreleriyle ilgili bilgi toplamalarını istemesi, bizlere yaşadığımız yöreleri her yönüyle tanıma fırsatı verdiği için kendisine sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Saygılarımla.

Cemil Mert

2001 LEFKOŞA

GİRİŞ

Bu çalışma. Osmaniye'nin kuruluşundan bugüne kadar geçen süre içinde geçirdiği idari değişiklikleri bir sistem içinde, ana hatları ile ve tarihleri ile ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Osmaniye hakkında yazıları makale ve kitaplarda ve dolaylı olarak konu edilen yayınlarda tarihi bilgilerin bir bütünlük içinde olmadığı, verilen tarihler arasında sapmalar olduğu görülmektedir. Ortak ifadelerin ve tarihlerin saptanarak tarihi akışın ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Bu çalışma ile kısmen de olsa buna ulaşmaya veya bir çerçeve çizmeye çalışılmıştır. Zaman içinde elde edilecek yeni bilgiler ile hatalar ve sapmalar düzeltilebilir ve daha ayrıntılı akış şemaları ve tarihi anlatımlar ortaya konabilir.

Osmaniye kuruluşundan günümüze kadar Avrupa—Asya—Afrika, yani Adana-Gaziantep-Hatay yol kavşağında, önemli bir yerde, gelişmesini sürdürmüştür. Gelişmesi esnasında önemli idari yapılanmalar görülmektedir. Tesbit edilen bu idari aşamalar esas alınarak tarihi geçmişi anlatılmaya çalışılacaktır.

OSMANİYE

Nur Dağlarına yaslanmış eşsiz güzelliklerle süslü ovada Dadaloğlu'nun cerenlerin yurdudur Osmaniye. Bereketli topraklar üzerinde çiftçilik ve ormancılık (zompçuluk) la uğraşır gönlü tok insanları. Pamuk bugday, yerfistiği başlıca ürünleridir.

Ekonominin zor koşulları altında yaşama savaşı veren insanımızın barınabilmek için herşeyi başvurduğu günümüzde çarpık mimarileşmeler kentimizin güzelliğini beton duvarlara dönüştürmektedir. Osmaniye'nin yeşilliklerine hayran olan yolcular Bursa'ya benzetmekten kendilerini alamazlar "Küçük Bursa" derler.

Yöreye hakim tepeler üzerinde tarihi içeriği yüksek görkemli kaleler vardır. Ceyhan yönünden gelindiğinde Osmaniye iskenderun yol ayrımında yığma olduğu söylenen bir yükseltide kartal edasıyla duran Toprakkale Osmaniye'nin sembolü gibidir. Hemite ve Bodrum kaleleri arasında bir rüyada gibi duran Kastabala harabeleri görelerin ilgisini çeker. Rivayettir kaleler tabanda tünellerle birbirine bağlanırmış, dumanla ve posta güvercinleriyle haberleşilirmiş. İpek ve baharat yolu üzerindeki bu kaleler insanlardaki korkunç savunma duygusunun bir tezahürüdür.

Haraz mahallesinin portakal bahçeleri incir ve nar ağaçlarının süslediği kıvrımlı yollarından geçilip ulaşılır Karaçay vadisine. Nur dağlarının zirvesindeki Kösr Dağlarından doğan Karaçay'ın kar serinliğindeki billur suları derenin parıldayan taşları üzerinde inci ışıltısında akarak ovanın sonsuzluklarına uzanır. Doğa her mevsim bir başka renk ve ahenkle yansır sulara. Sonbaharda tatlı bir hüznle dolar, ilkbaharda yeşil giysilerini kuşanır. Yazın bir coşkudur Karaçay'ın serin sularına dalmak.

Bağlarıyla yaylalarıyla ünlüdür Osmaniye. Tepelerinde kaleler sırtlarında ören yerleri bulunan karlı dumanlı Nur Dağları zengin ormanlarla kaplıdır. Mor dağların kekik kokan eteklerinde Akdeniz bitki toplulukları görülür. Ormanların

koynunda göz göz yaylalar vardır. Zorkun yaylaların en ünlüsüdür.

Haziran gelince yaylalara çıkılır. Günlük yaşantıya yetecek kadar yatak yorgan. kab kakak denk yapılır. Kamyonlara yüklenir. Kelebeklerin uçtuğu bülbülerin ötüştüğü yayla yollarında bir Allah Allah deresi var, besmeleyle geçilen. Bir Olukbaşı var yolun yarısında oturulup çay içilen asırlık sedir ağaçları altında kar baskıları vardır. Kar şeker ve gülsuyu ile karıştırılarak karsambaç yapılır yenir.

Yaylacılık yüzyıllardan beri süregelen bir gelenektir. İnsanları birbirleriyle kaynaştıran dostlukları pekiştiren.

Güz gelince haymalar sökülür. Alevleri gökleri saran göç ateşi yakılır . Çevresinde oyunlar oynanır türküler söylenir. Derken yeniden yollara düşülür . Sesler yankılanır sürüler ince patikalardan yol alırlar ovaya. Dadaloğlu Gavur Dağlarını ne güzel anlatır bir şiirinde.

Gavurdağı sensin dağlar güzeli

Ağaçların erken silker gazeli

Ünün şanın vardır evvel ezeli

Tarihlerde yazarların var senin

Yalçınlardan imaların yaslanır

Büklerinde gökçe oğlak seslenir

Her coplanda bir kaplanın pıslanır

Evsin kurup sinerlerin var senin

Yazın göçebeler döner dolaşır

Temmuzda hep yaylalarda buluşur

Emlik guzun dertli dertli meleşir

Ak savaşta onarların var senin

Güzün göçebeler geri dönerken
Haymaların yaprakları solarken
Soğuk basıp karın tipin yağarken
Ateş yakıp çönerlerin var senin

Gavurdağı sana kıymet biçilmez
Güzellerin birbirinden seçilmez
Soğuk sularından bir tas içilmez
Dış buyduran pınarların var senin

Osmaniye'nin orta yerinde ki çınarlı kahvenin ulu çınarı sonbaharda kahverengi ve turuncunun bütün tonlarına dönüşen altın sarısı yapraklarıya güneşin altında bir meşale gibi yanar. Havadar kahvede çayınızı yudumlarken ısınır içiniz. Yanıbaşındaki Enver-ül Hamit camisine Sultan Abdülhamit Sakal-i Şerif hediye ettiğinden bu ad verilmiş. Kentin kalbi bu kutsal mekanda atar. Gökyüzünün derinliklerine dal budak salmış ulu çınarın gölgesindeki kahvede oturup söyleşilerde bulundum kurtuluş savaşına katılmış gazilerle. Sisli günlerin yangınlarında süngü ve şarapnel parçalarıyla aldıkları yaraların izlerini vücutlarında madalya gibi taşıyorlardı. Bize bu kahramanların öykülerini anlatarak ilgi odağımız haline getiren öğretmenimiz :

Osmaniye denince çocukluğum gelir aklıma...

Gönlümün rüyasıdır. Daim açan bir gülün aydınlığını taşır yüzüm . Kasaba gizeminin saflığında yüregim. İpekten sayfalarıdır geçen günler. Papatyalarla bezenmiş kırlar, portakal çiçeklerinin baygın kokusunu dağıtan rüzgar, karışmıştır sınırsız anılara. Belli belirsiz umutlarla doluydu günler. Adımsardık Bulvarların da tüm duygusalığımızla erguvan renkli akşamlarda. Beyaz at üzerinde bir prens gibi gönlümce düşler kurardım.

Adana-Gaziantep asfaltı üzerinde kerpiçten iki katlı kırmızı çatılı beyaz badanalı bir evimiz vardı. Geniş pencerele aydınlık odaları. bol güneşli sofası vardı. Birinci kata ahşap merdivenle çıkılırdı. Geniş bahçesi meyve ağaçları ve çiçeklerle bezenmişti. Bahçenin kenarında Karaçay'dan gelen bir su akardı. Çitine ördekler tünerdi bahçemizin. Yumurtalarını bulurduk yüzerken sularda. Ağacak çiçeklerin pembe beyaz gülüşleri vardı. Yazın kavaklara tırmanan asmalardan üzüm koparırdık. İncir ve nar ağaçları silme meyve tutardı yerdik, yerdik bitiremezdik. Tozlu yollarda gönlümüzce oynardık. Gamdan kasevetten uzak geçerdi günlerimiz. Büyük bir iştahla yediğimiz toğga ve tırşığın tadı damaklarımızda hala.

Çamlık aile bahçesinde çam kokularını dağıtırdı rüzgar. Gecenin geç saatlerine kadar oturup söyleşilirdi ılık yaz gecelerinde. Burada her Osmaniye'linin kalbini titreten tatlı anılar gizlidir. Yanibaşında hurma ağaçlarının altında mevsimin çiçekleriyle bezenen şirin parkımız vardı. Bahçıvanı Seyit Ahmet çiçeklere gözü gibi bakardı.

Parke taşı döşeli yollarda faytonların at arabalarının çingirak sesleri geçmiş günlerimi çağırıştırır.

Birde gökyüzünü kollarıyla saran çınar ve okaliptüs ağaçları altında parke taşları döşeli istasyon caddesi vardı. Kır çiçekleri arasında tarihi taş binasıyla gülümseyen istasyona ulaşırdı. Bu yolda yürümek her Osmaniye'linin ruhuna duygusallık katardı.

İlkokulda müzik öğretmenimiz Kayhan BOZKURT Osmaniye sevgisiyle dopdolu bestesini büyük bir coşkuyla çalıp söylerdi bize.

Zorkundur yaylası gayette soğuk
Ovasında yetişir kar gibi pamuk
Onüç bin nüfuslu nekadar büyük
Güzeller güzeli yurt Osmaniye

Enginli yüksekli dağları var
Bütün hediyesi bir kaç yığın kar
Bütün intibası bir soğuk rüzgar
Güzeller güzeli yurt Osmaniye

Bir Osmaniye'li olarak bu yöreyi ve güzelliklerini anlatmakla bitiremem.

OSMANİYE'NİN KÜLTÜR ZENGİNLİKLERİ

1. GİRİŞ

Çukurova'nın doğu kısmında, sırtını Gavur Dağlarına dayayarak kurulmuş olan Osmaniye'nin ve çevresinin kültürel tarihi zannedilenin aksine oldukça gerilere gider. Osmaniye'nin tarihinden söz ederken "Eh işte Cevdet Paşa'nın iskan ettiği bir kasaba" diye kestirip atmak, konuyu hafife almak olur. Ama üzülerek görüyoruz ki bugün Türkiye'nin nüfusça en kalabalık illeri arasında yer alan Osmaniye kültürel geçmişini ve değerlerini ön plana çıkarma, benimseme sahiplenme ve böylece kendini takdim etme konusunda pek hevesli görülüyor gibi

Bu günkü Osmaniye , kuruluş tarihi itibariyle yeni olmakla birlikte farklı dönemlere ait tarihi-kültürel mirasın etki ve ilgi alanı içinde kalmaktadır. Osmaniye ve çevresinde insanoğlunun mağralarda yaşadığı paleolitik dönem ile yerleşik hayata geçtiği neolitik dönemlere ait (höyük v.s. gibi) buluntulara rastlanmaktadır. Toprakkale'nin bulunduğu topraktepenin höyük olduğuna ilişkin iddia henüz ispatlanmamıştır . Buna rağmen muhtemelen Geç Hitit döneminden itibaren kullanılan Misis (Mopsuhestia) veya İskenderun istikametinden gelip, buradan geçen ve bu gün "Akyol" adı verilen tarihi yol Andırın-Göksun istikametine gidiyordu. Başka bir deyişle çukurova'nın Kizzuwatna ve Kilikya dönemlerinde Doğu Toroslari aşan yol Osmaniye üzerinden geçiyordu .

Roma döneminde Ceyhan (Payramos) nehri kenarında kurulan görkemli kentlerden biri olan Hierapolis-Kastabala Abbasiler döneminde inşa veya tamir edilen Toprakkale ile Bizans döneminde Haçlı savaşları nedeniyle yapılmış olan Bodrumkale, Çardak kalesi, Hemite kalesi ve Savranda kalesi başta olmak üzere Hasanbeyli kalesi, Mitisin gözetleme kulesi, Fenk kilisesi ve çoğu tahrip edilmiş irili ufaklı diğer yapı kalıntıları Osmaniye yöresinin antik dönemine ilişkin önemli bilgileri oluşturmaktadır.

Osmaniye yöresinin müslümanların eline geçmesi ve Türkleşmesi Çukurova'nın islamlaşması ve Türkleşmesine paralel gelişmiş olmalıdır. Abbasiler döneminde, (IX y) Tarsus Adana, Misis, anavarza kalelerine gönüllüler yerleştiğini biliyoruz . Arapların El-Kanisah adını verdiği Toprakkale de herhalde bu kaleler arasında mütalaa edilmelidir. Selçuklu akınları ve Mogol istilası esnasında bölgeye yerleşmiş olan Horasan Türkmenleri de yörenin Türkleşmesinde aşama oluşturmıştır. Hatta Ramazanogulları Beyliği döneminde (XIV.yy) bu civarda kurulan Kınık şehri, Beyliğin Adana şehir merkezinin dışındaki ikinci yerleşim yeri olarak en büyük nahiyelerinden biri olmuştur .

Kınık Nahiyesinin isyanlar esnasında XVIII.yy da yerle bir olmasından sonra bu günkü Yarpuz köyünün olduğu yerde bulunan Cebelibereket şehrinin 1865'te Sancak Merkezi olduğunu görüyoruz. Cebelibereket Hükümet Konağı ve Camisi halen ayaktadır. Simdiki Osmaniye, Ahmet Cevdet Pasa ve Derviş Paşa'ların 1865 teki iskan ve islahat çalışmaları sonucunda, Hacı Osmanlı köyünün bulunduğu bu yerde kurulmuştur .

Osmaniye, 1865 iskanından sonra kentleşme sürecine girmiş ve betonarmenin inşaatlara girdiği, kargir inşaatın terkedildiği 1940' li yıllara kadar belirli bir kimlik kazanmıştır. Yeni parke taşlı yolları, sükseli faytonları, iki tarafı çınar ağaçlarıyla hıyabana dönüşen İstasyon Caddesi, tren sesinin diğer ucundan duyulduğu sükut ortamı ile Osmaniye oluşmuştur. Enverülhamit Camii ve yanındaki asırlık çınar ağacı, Yedi Kanunisani Mektebi (Yediocak İlkokulu)

binası, İstasyon binası ve bir kaç kerpiç ev Osmaniye'nin eski kimliğini hatırlatan ayakta kalmış örneklerdir.

Ben burada yörenin arkeolojik haritasını çıkarıp onlar hakkında ayrıntılı bilgiler vermek yerine, bugün Osmaniye imajına doğrudan etkili olan yanıbaşımızdaki kültürel değerlerimizin, kısa enformatik bilgiler vererek korunmalarından ve tanıtım ihtiyaçlarından söz etmek istiyorum.

2. OSMANİYE ÇEVRESİNDEKİ ARKEOLOJİK DEĞERLER

2.1 Hierapolis-Kastabala Antik Kenti

Osmaniye'ye 15 Km. Mesafede, Kesmeburun , Bahçe ve Kazmaca köylerinin kesiştiği yerdedir. Kalesinden dolayı yörede Bodrumkale olarak ta bilinen Hierapolis-Kastabala M.Ö. 39-31 yılları arasında Roma İmparatoru Mark Antony tarafından yerel kral seçilen Tarkandimotos'un kurduğu ve başkent yaptığı bir antik kenttir .

Ana tanrıça Artemis'in adına birada yapılmış olan tapınak nedeniyle kent, din tarihinde büyük rol oynamıştır. Hatta her yıl düzenlenen dini törenlerde, rahilbelerin kor haline gelmiş kömürler üzerinde çıplak ayaklarıyla yürüyerek ayin yapmaları Kastabala'nın bu devirdeki önemi nedenidir.

Kastabala, İmparator Valerian döneminde (253-260) "Hierapolis-Kastabala" veya "Pyramos kenarındaki Hierapolis" adlarıyla anılmaktaydı (ADANA MÜZESİ). Hierapolis "Tapınak Kenti", Kastabala da "tapınak Düzlüğü" anlamlarına gelmektedir .

260 yılında Sasani Kralı I.Şapur tarafından fethedilen Kastabala V.yy da kısa bir süre Anavarza metropolisine bağlanmıştır. 525 ve 561 yıllarında tüm Kilikya'yı etkileyen, şehirleri büyük ölçüde harap eden depremlerden sonra Kastabala adeta yeniden kurulmuştur. Özellikle kiliseleri Kuzey Suriye tarzında

bu yüzyılda Roma taşlarıyla yeniden inşa edilmiştir.

Abbasiler, Selçuklular ve Bizanslılar arasında bir kaç kez el değiştiren Kastabala şehri, XIV. yy da Ramazanoğulları Beyliğinin eline geçtiği zaman tamamen terkedilmiş durumdaydı.

Antik kentin doğusunda, birden yükselen küçük bir tepe üzerinde yer alan kalenin inşa tarihi tam olarak bilinmemekle beraber, XIII. yy da yapıldığı tahmin edilmektedir. 4 burcu ve 1 gözetleme kulesi vardır. Kale içinde 1 Su sarnıcı bulunmaktadır.

Kastabala'nın günümüze ulaşan, oldukça iyi durumdaki kalıntıları arasında en önemlisi şüphesiz Sütunlu Yolu ve Tiyatrosudur. Ayrıca VI'.yy a, Bizans dönemine tarihlenen ve Roma yapılarından devşirme malzemelerle inşa edilmiş olan, çokgen apsisli iki Kilisesi, XIII.yy da Haçlı savaşları esnasında yapılmış olan Kalesi, Roma Hamamı, Stadyumu, şehrin dörtbir yanını çevreleyen Nekropoller (Kaya oyma ve anıt mezarları), yaklaşık 5 km. kuzeydoğusundaki Ceyhan nehri üzerinde yeralan Su Kemerleri ile Hieropolis-Kastabala antik kenti Osmaniye'nin ve Çukurova'nın en görkemli ören yerlerindendir.

Bu denli önemli ve ünlü antik kentin yer aldığı arazinin çok az kısmı hazineye ait olup çoğu da özel mülkiyettedir. Özel mülkiyete konu olan arazilerin büyük bölümü ,ya hissedarları kendi aralarında ya da hazine ile davalıdır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gereğince hazırlanan Takas Yönetmeliği doğrultusunda, özel mülkiyetteki arazilerin bir başka yerdeki hazine arazisiyle takas edilmesine ilişkin 1991 yılında yaptığımız çalışmalar, yönetmeliğin "hissedarların istemesi halinde takas.yapılabileceği" hükmü nedeniyle, çok dağılmış hissedarlara ulaşamadığından sonuçlandırılmamıştır.

Halen özel mülkiyetteki arazilerde tarımsal faaliyet devam etmekte , antik kentin büyük bölümü her yıl ekilip dikilmekte, anız yakılması, toprak sürülmesi esnasında toprak altındaki, başka mozaikler olmak üzere arkeolojik belgeler

tahrip edilmektedir.

2.2 Toprakkale

Osmaniye'nin batısında, ile 10 km. mesafede, Toprakkale nahiyesi sınırları içinde, uluslararası E5 ve E24 karayolunun ayrıldığı kavşakta, hakim bir noktada, oldukça heybetli bir şekilde duran Toprakkale, bir toprak tepe üzerindedir. Toprakkale'nin oturduğu toprak tepenin bir Höyük olduğuna ilişkin iddialar da vardır .

Anavarza, Bodrum, Yılankale ve çardak Kalelerinin görüş alanı içinde olması Toprakkale'nin tarihteki stratejik önemini göstermektedir.

İlk yapıldığı tarih hakkında kesin bilgi olmamakla beraber M.Ö.III.yy.da , Kilikya'da yer yer egemenliklerini devam ettiren Selevkoslar tarafından yapıldığı da iddia edilen Toprakkale'nin ortaçağda tamamen elden geçirildiğini anlıyoruz.

Harun Reşit zamanında , 786'da Haruniye Kalesi ile beraber Toprakkale'de siyah yeniden yaptırılmış veya tamir edilmiş ve adına "El Kanisah" denmiştir X . yy da Hamdani Hanedanı Seyfüddevle zamanında el değiştirmiş olan kaleye "Tel-Hamdun" adı verilmiştir .

Haçlı işgalleri esnasında 1137'de Bizanslıların eline geçen Toprakkale. özellikle Haçlılarla kuvvetli bir dayanışma ve yardımlaşma içine giren Ermeniler zamanında 1151'de Ermenilerin eline geçtikten sonra garnizona dönüştürülmüştür. 1266 yılına kadar Bizanslılarla Ermeniler arasında sürekli el değiştiren Toprakkale, bu tarihten itibaren önce kısa sürelerle. 1332'den sonra da tamamen Memlüklerin eline geçmiştir. 1352 yılında kurulan Ramazanoğulları Beyliğinin 1517'den sonra da Osmanlı imparatorluğunun yönetimine giren Toprakkale, bir süre kışla olarak kullanılmıştır.

Evliya Çelebi 1671 yılında buradan geçerken Toprakkale'yi "Kınık Kalesi"

adı ile tanıtılmıştır .

Toprakkale dikdörtgene yakın planlıdır. 12 burcu vardır. Dış kale batıda genişlemektedir Kalenin nizamiye girişinden hiç iz kalmamıştır.

Konumu itibariyle Adana veya Hatay istikametinden gelenlerin tüm haşmetiyle gözlerine çarpan Toprakkale, tabelasında da yazılı olduğu gibi gerçekten harabe halindedir. Kaledeki taşların daha fazla dökülmemesi ve kale duvarlarının tahribinin önlenmesi için acilen konsolidasyona (sağlamlaştırılmaya) hatta restarasyona ihtiyacı vardır. Burada bilimsel bir kazının yapılıp iç kaledeki döküntü toprağın kaldırılması , sur diplerinin temizlemesi belki uzun vadede düşünülmesi gereken hususlardır. Ancak göz ardı edilmemelidir.

Kale çevresinin ağaçlandırılması ve kalenin ışıklandırılması hatta Adana--Osmaniye yolu üzerine kaleye ulaşılan ikinci bağlantı yolunun yapılması gerekir.

Ayrıca, Hierapolis-Kastabala antik kenti gibi Toprakkale'nin de tanıtılmasına yönelik etkinliklerin artırılması yararlı olacaktır.

2.3 Çardak Kalesi

Osmaniye'nin 12 km. Güney-doğusunda , aynı adlı köyün sınırları içinde , Gavur dağlarının ovaya bakan hakim noktasında, sarp bir yerde bulunan Çardak Kalesi de yöredeki diğer kalelerin görüş alanları içindedir. Yapım tarihi hakkında kesin bilgi olmamakla beraber Çardak kalesinin de diğer kaleler gibi Ortaçağda yapıldığı tahmin edilmektedir.

Kareye yakın planlıdır. 8 yuvarlak burcu vardır. İçi çam ağaçları ile kapalı olan kalede bir de küçük kilise (sapel) vardır.

Osmaniye'ye tepeden bakan Çardak kalesi gösterişli bir yapı olmakla beraber yol olmadığı ndan gerek ziyaretçilerin, gerekse araştırmacıların ulaşması

hayli güç olan bir yerdedir. O nedenle çardak kalesine ulaşımı sağlayacak bir yolun acilen açılması ve define arayıcılarının tahribinden korunması gerekmektedir.

2.4 Kınık

1261-1277 yılları arasında, Moğol saldırısı esnasında Memlük Hükümdarı Baybars zamanında Çukurova'ya tarihte "Halep Türkmenleri" diye anılan ve sayıları 40.000 civarında olduğu sanılan Türk nüfusu yerleştirilmiştir . Memlük ordusunun yanında Çukurova' nın fethine katılan bu Oğuz boyları arasında Yüreğir, Bayındır, Salur ve Kınıklar vardı. Bunlardan Kınık'lar 1572 tarihide Adana sancağının büyük bir nahiyesi olmuştı. 5 mahallesi ve Ulu Camii olan Kınık şehri 437 hane idi. Anadolu'da isyanların ve eşkiyalığın kolgezdiği karışık ortamda XVII.yy. sonu veya XVIII. yy. başlarında tamamen ortadan kaybolan Kınık şehrinin bulunduğu yer hakkında çeşitli iddialar ortaya atılmış, daha çok Toprakkale'nin yakınında olduğu sanılmıştır.

Evliya Çelebi 1671 yılında hacca giderken Adana. Misis ve Yılankale'yi tanttıktan sonra Toprakkale' den "Kınık kalesi", Çardak kalesinden "Çanakçı Kalesi" diye bahsetmiş ve Misis'ten buraya 9 saatte geldiğini bildirerek Kınık şehrini "Evsaf-ı Müzeyyin İsneyn Kasabası" diyerek anlatmıştır. "Adana Eyaletinde Paşanın hassıdır. Subaşıktır ve yüzelli akçe Kınıklı kazası'dır. Ve nahiyesi 48 pare kuradır. Kadiya senevi bir kise hasıl olur. Bir sahra-yi azimin vasıtasında nevbina bir şirin kasabadır. Haftada bir gün yirmi otuz bin Türk ve Türkmen ve çoban ve pir ve civan cem olup azim bey-işira olur. Ve herkes metan fûruht idüp hayr-iazim iderler. Bu ecilden bunda hala binden mütecaviz bazar yerinde yeni dükkanlar ve müteaddit hanlar ve 200 yerli ve sahipleri mukim kargir dükkanlar ve iki minareli muhtasar camiler ve 5 kargir bina Han-ı bezirganlar ve 2 han dahi henüz esasın bırakmışlar-itmamu müyesser olursa-kaI'a misal hanlar olur. Türkmen eşkiyası havfinden metin hanlar vardır. Ve bir hamamı var. İNŞAALLAH-Ü TEALA BU İSNEYN BİR ŞEHR-İ AZİM OLUR. Zira canib-i erbaasında il vilayet bişumardır. Ve etrafında olan bağların üzümü

inşirah eyledim" diye Osmaniye'nin; Kınık pazarı Evliya Celebi'nin deyimiyle İsneynpazarı yerinde kurulduğunu gayet net bir şekilde belirtiyor. Zaten anılan Kitap'ın fihristinde de "pazaryeri, Hacı Osmanlı (Osmaniye) karşısında eski bir beldenin yeri, Osmaniye kasabası'nın nakledildiği yer diye açıklama yapılmıştır.

Öyle anlaşıyor ki Ahmet Cevdet Paşa ordusunu Dereobasi ve Karacalar köyleri arası nda yerleştirmiş.Osmaniye'de ilk defa Haraz mahallesinde kurulmuş daha sonra şimdiki yerine nakledilmiştir. Hacı Osmanlı köyü şimdiki Hacı Osmanlı mahallesi ve çevresidir. Eski Maraş yolu buradan geçmekte. Kınık şehrinin pazaryeri de burada bulunmaktadır.

Evliya Çelebi'nin anlattıkları ile Ahmet Cevdet Paşa'nın verdiği bilgileri birleştirdiğimiz zaman anlıyoruz ki bugünkü Osmaniye, tarihi belki XIV.yy'a kadar giden kınık şehrinin üzerine kurulmuştur. Kınık şehri 1671 'den daha sonraki bir tarihte terkedilmiş ve harap olmuştur. Ancak burada yaşayan halk Ahmet Cevdet Paşa'nın "İstidlal Yoluyla" belirttiği gibi muhtemelen Gavur dağlarına çekilmiştir. Çok muhtemeldir ki Hacı Osmanlı köyünde yaşayan halk arasında veya Gavur Dağlarında yaşayan ve Ahmet Cevdet Paşa'nın burada iskan ettiği aşiretler arasında Kınık halkından aileler de oluşmuştur.

Bu nedenle Osmaniye'nin tarihini 1865 yılından başlatmak yerine Kınık şehri'nin kurulduğu belki XIV.yy' dan başlatmak gerektiği görüşündeyim.

Tarihi Kınık şehrinin kalıntılarının bulunması ve koruma altına alınması Osmaniye'nin kültür tarihinin bir dönemin aydınlanması açısından önemli olacaktır.

3. OSMANIYE MERKEZİNDEKİ KENTSEL KÜLTÜR DEĞERLERİ

1865 tarihi Osmaniye'nin tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bir

tarihte bölgede devlet otoritesini sağlamak. vergi ve asker toplamak. halkın eşkiya ve Ermeni terörüne karşı can güvenliği sağlamak amacıyla Padişah Abdülaziz'in emri ile Ahmet Cevdet Paşanın sivil, Derviş Paşa'nın askeri yönetiminde "Fırka-i Islahiye" adı altında bir reform ordusu gönderilmiştir.

Ahmet Cevdet Pasa ve Derviş Paşalar, bu tarihte Gavur Dağlarında yaşayan Ulaş oymaklarından Kelmenoğulları, Karayığitoğulları, Kaypakoğulları, Çetenogulları ve Alibekiroğulları gibi asiretleri iskan ederek bugünkü Osmaniye'yi kurmuşlardır. Herhalde iskandan önce burada bulunan Hacı Osmanlı köyünün adına izafeten kurulan yeni şehrede Osmaniye adını vermişlerdir.

İskandan önceki yöre halkının dünya felsefesi aşağıdaki anonim deyişte özlü biçimde anlatılmıştır.

Ekin ekme eğlenirsin

Bahçe diknie bağlanırsın

Çek deveni, sür atını

Günden güne beğlenirsin

3.1 Enverülhamit Camii ve Çınar Ağacı

Osmaniye'nin ilk kuruluş yıllarında yapılmış olan bir Ulu Camii'dir. Ancak vakfiyesinde Camiinin H.1320 (M. 1902) tarihinde yeniden yapılmış olduğunu anlıyoruz. Doğusundaki avlu kapısının kitabesinde de 1320 tarihi yer almaktadır.

Caminin ilk yapıldığı yıllara ait planı hakkında çok fazla bilgi olmamakla birlikte, beden duvarlarından anladığımıza göre. küfe tipinde, geniş ve dikdörtgen mekan halinde düzenlenmiştir. Dışarda son cemaat yeri ve geniş bir avlusu vardır.

Kurtuluş savaşı esnasında işgalci Fransız askerleri tarafından minaresi tahrip edilen cami, 1930'lu yıllarda betonarme karkasla sağlamlaştırılmıştır. Üstü

içerden kubbeli dışardan kırma çatılı ve marsilya tipi kiremitle örtülüdür.

Cami , beden duvarları ve doğusundaki avlu duvarları dışında özgünlüğünü tamamen yitirmiştir.

Caminin güneyindeki Hazine Kurtuluş savaşında şehit düşenlerin mezarlarının taşınmasıyla şehitlik haline dönüştürülmüştür.

Caminin doğusunda, orjinal avlu duvarı üzerindeki dükkanlar cami ile birlikte 1902 yılında yeniden yaptırılmış ve vakfedilmiştir. Bugün betonarme olan dükkanlar muhtemelen ahşap kontrüksiyonlu idi.

Enverülhamit Caminin doğusunda bulunan asırlık çınar ağacı Osmaniye de yaşayan herkes için büyük hatıra değeri olan, bir anlamda Osmaniye'yi simgeleyen tabii anıt gibidir.

Enverülhamit Camii, doğusundaki avlu duvarı, Çınar ağacı ve şehitlik ,yürürlükteki Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gereğince korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarındandır.

Osmaniye merkezinde elde kalmış kentsel kültür değerlerinden olan Enverülhamit Camisi ve çevresinin yer aldığı ada ve etkileme alanı mevcut imar planı içinde yeniden gözden geçirilmeli ve Osmaniye'nin şanına uygun bir şekilde çevre düzenlemesi yapılmalıdır. Buradaki imar uygulamalarında Belediye'ce daha titiz davranılmalıdır.

3.2 Yedi Ocak İlkokulu

Yapılış tarihi ve ilk fonksiyonu hakkında kesin bilgi sahibi olamadığımız yapının, Kurtuluş savaşı yıllarında bir süre Hastane olarak kullanıldığı rivayet edilmektedir. 7 Ocak 1922'de işgalci Fransızların Osmaniye'den

uzaklaştırılmasının ardından bina, Osmaniye'nin kurtuluşunun anısına izafeten 7 Kanunisani Mektebi adı altında okula dönüştürülmüştür.

Kesme taştan, tek katlı, avluya ve yola açılan yuvarlak kemerli kapıları ile anıtsal bir görünüme sahip olan okula yakın tarihte ikinci kat ilave edilmiştir.

3.3 İstasyon Binası

İstanbul-Bağdat hattı demiryolu projesi içinde, 1908 yılında Almanlar tarafından yaptırılmıştır. Kesme taştan, iki katlı, kırma çatılı, kiremit örtülüdür. Girişteki revaklar, kapı ve pencereler sivri kemerlidir. Mimarisi ve estetiği ile Türkiye'deki neoklasik mimarlık akınının Almanlarca uygulanmış tipik bir örneğidir. iyi durumdadır.

3.4 Tarihi Evler

Osmaniye'de geleneksel ev mimarisi, iki katlı, çıkmalı, dikdörtgen pencereli ve kırma çatılı olup, genel karakteriyle Türk evi plan tiplerine uygunluk göstermektedir. Ancak kullanılan malzeme kerpiçtir. Zaten çok fazla örneği kalmamıştır. Buna rağmen Osmaniye'nin geleneksel ev tipinin örneklenmesi bakımından bir kaç iyi durumdaki evin koruma altına alınması ve rölövelerinin çıkarılarak belgelenmesi yararlı olacaktır.

4. OSMANİYE'NİN TAŞINIR KÜLTÜR VARLIKLARI

Osmaniye ve çevresindeki halkın çoğunluğunun 1865 yıllarında iskan edilmiş olması, Cumhuriyet'ten sonra gelen göçmenler ve ülkemizin genelinde görülen iç göçler nedeniyle adeta farklı geleneklerin mozaikini oluşturmuştur. Ancak Osmaniye'ye özgü geleneksel değerleri araştırmak, halkın etnoğrafik, folklorik hayatını oluşturan belgeleri toplamak, korumak ve hatta teşhir etmek

ihmal edilmeyecek kadar önemlidir.

5. SONUÇ

Osmaniye'nin antik kültür değerleri arasında önemli yeri olan, Osmaniye'nin tanıtımı ve turizmi için son derece özel bir değeri olan Antik kenti iyi bilinmeli korunmalı ve tanıtılmalıdır.

Toprakkale ve Çardam malebi başta olmak üzere diğer kaleler ve kalıntılar da Osmaniye'nin Kültür ve Turizmi için korunmalı ve tanıtılmalıdır. Çardak kalesinin yolu acilen yapılmalıdır.

Osmaniye Kınık şehri üzerinde kurulmuştur. Bu nedenle Osmaniye'nin tarihinin başlangıcı olarak 1865 yılı değil. Kınık şehrinin kurulduğu belki XIV.yy. esas alınmalı ve Adana'da "Yüreğir" adı nasılkı bir ilçeye verilerek yaşatılıyor ise "Kınık" adı da bir ilçeye mahalleye veya bir caddeye verilerek yaşatılmalıdır.

Enverülhamit Camii ve çevresi Vakfiyesine uygun olarak yaşatılmalı, buradaki imar uygulamalarına hassasiyet gösterilmeli , gerekiyorsa mevcut imar planı bu adada revize edilmelidir.

Çınar ağacı, Osmaniye için simge olmuş tabii bir anıttır. Bu nedenle yaşatılmalıdır. Osmaniye'nin sosyal, kültürel ve sanat faaliyetlerinin daha etkili ve nitelikli olabilmesi için her halikarda bir kültür merkezi binasına ihtiyaç olduğu bilinmelidir.

OSMANİYE'DE ÇEYİZ GELENEĞİ

1.GİRİŞ

Çocukluğumdan bugüne kadar annemin babaannemin teyzelerimin ve

diğer büyüklerimin konuşmalarında çeyiz ile ilgili bazı elbise dokuma ve el işlerinin isimlerini duyardım. Bu duyduklarımdan eskiden yapılan çeyiz isimlerinin, kullanıldıkları yerlerin, çeyiz yapımında kullanılan malzeme ve isimlerinin şimdikilerden farklı ve değişik olduğunu anladım. Bazı dokuma çeşitleri ve çeyizlerin isimlerinin ve nerelerde kullanıldıklarının çok kişiler tarafından artık bilinmediği hatta hiç duyulmadığını gördüm. Bu farklar ve değişikliklerin, Osmaniye kültürüne, ekonomisine, yaşayışına olan etkilerini görmek istedim. Bu konu ile ilgili yazılı bir kaynak olmadığını anladım

2. ÇEYİZ NEDİR?

Çeyiz, (Cehez.Cihaz): Arapça'da, kullanılacak eşya anlamına gelen cihaz kelimesi, Türkçeleşerek "gelinin yeni kurulacak yuvasında kullanacağı eşyaları" anlamında "çeyiz" kelimesi olarak dilimize geçmiştir. Böyle olunca, çeyizi şöyle tarif edebiliriz. Evlenecek olan kıza, daha çocukken başlanarak, evlendiği zaman yuvasında kullanılmak üzere, kendi ailesi veya kızın evleneceği oğlanın ailesi tarafından yapılan (hazırlanan) eşyalara "çeyiz" denir.

Türk halk kültürü içinde önemli yeri olan çeyiz geleneği, tarih boyunca Osmaniye'de de çeşitli farklılıklar geçirerek günümüze kadar ulaşmış ve daha da gelişerek devam etmektedir.

Çeyiz kızın doğumundan gelin oluncaya kadar çeşitli zamanlarda yapılır. Kızın annesi, anneannesi, teyzeleri ve diğer yakınları, kız doğduktan sonra, genellikle dantel işleri yaparlar. Bu yapılan çalışmalar ileri yaşlarda kız için hazır çeyiz sayılır. Daha sonra kızın yaşı büyüdükçe kendiside öğrenerek dantel, kaneviçe işi ve diğer kullanacağı ev eşyalarını yapmaya başlar. Evleneceği zaman, nişanlık döneminde bu çalışmalar iyice hız kazanır. Oğlan evinin alacağı eşyalar ve diğer eksiklikler tamamlanır. Bu tamamlama çalışmaları, kız evinin yakınları, kızın arkadaşları ve komşular tarafından yürütülür. Bu çalışmaların ağırlığı evlenecek kıza toplanır. Evlenecek kız eskiden bu işleri annesinden öğrenirdi.

Şimdilerde Halk Eğitimi Biçki-Dikiş-Nakiş kurslarına giderek öğrenmektedirler.

3.ÇEYİZ YAPIMINDA KULLANILAN MALZEMELER

Dantel içlerinde şimdi olduğu gibi eskilerde de hazır yumak iplik kullanılırdı. Elbise, yatak takımları, mutfak takımı ve diğer eşyalarda ipek ip veya kumaş kullanılırdı. Osmaniye ve köylerinde ipek böcelçiliği yapıldı. İpek böceğine böcü, ipek ipine ise gazez denirdi.

Çuval, çul, kilim, savan, erkek iş elbisesi ve buna benzer eşyalarda keçi kılı ve pamuk kullanılırdı. Pamukçuluk ticari amaçlı olmadığı için şimdiki yetiştirilen pamuk çeşidinden değildi. Ev eşyaları için kullanılan pamuk, sarı renkli ve beyaz kısa elyaflı olarak iki çeşitti. Beyaz olan pamuk çeşidine "yerli koza" denirdi. Bu pamuk çeşidinin elyafları yatak, yorgan yapmak için daha elverişli idi. Çabuk çökmez ve döşek uzun süre yumuşaklığını muhafaza ederdi. Sarı pamuk ise, namazlağa, heybe, kilim, savan, ip, dizgin, örme gibi çeyizlik eşyalarda kullanılırdı.

4. KULLANILAN RENKLER VE MOTİFLER

Çeyiz eşyaları yapılırken siyahtan başka her renk kullanılırdı Genellikle geometrik çizgiler bazende çiçek motifleri kullanılırdı .Köylerde ip ve işlenmemiş yün boyacıları gelir onlara boyatılır veya kendileri boyarlardı. Boya işi yapılırken kadınlar şu türküyü söylerlerdi .

Kırmızı boya gelin donu

Hanım nenni nenni.

Selam söylen boyacıya

Her zaman böyle boyasın

Hanım nenni nenni.

5. İPEK, PAMUK VE YÜNÜN İP HALİNE GETİRİLİŞİ

Pamuk ipi çıkırık denen el tezgahında yapılır, gazez denen ipek ise Erzin'e gönderilir, orada ip haline getirilir ve gerekirse orada dokunurdu. Yün. kirmanla eğrilir ip haline getirilirdi.

5.1. İpekten Yapılan Çeyizler

Osmaniye ve çevresinde bir çok köylerde her evde ipek böcekçiliği yapılırdı. Her aile ipek böceği ile uğraştığından bütün çeyiz işlerinde ipek kullanılırdı. İpekten yapılan ipe "gazez" denirdi. Gazez ipinden tütün kesesi baş terliği (tellik) çok sayıda para kesesi poşu keci (baş örtüsü) gömlek döşek çarşafı yapılırdı. Bunların ipi Erzin'de yapılır , ve kumaş olarak dokunurdu. Bu yapılan el işleri dürü olarak hazırlanır ve gelinin kocası kayınları kaynanası kayınbabası görümceleri ve yakın çevresine hediye olarak hazırlanırdı . İpek ipten terki bağı yapılır gelinin atına ve oğlan evinden gelen seymen atlarına bağlanırdı. Her at için ikişer adet yapılırdı.

İpek ve yerli pamuk karışımı dokunan bir kumaş çeşidi yapılır buna patos veya patis kumaş denirdi . Çeşitli renklerde dokunur ve bundan renklerine göre kadınlara elbise, erkeklere gömlek yapılırdı . İpekli hazır dokumalar da satın alınır ve bunlardan da çeyiz yapılırdı. Bu hazır olan ipekli kumaşlara "Grap ve Grapdüşen" denir. Grap (ibrişim başörtüsü , ipek başörtüsü) Bu dokuma çeşidi. ince kumaştır. Üzerinde yol yol ince çizgiler olur. Bir başörtüsü büyüklüğü kadar ölçülür. O ölçüye gelen çizgilerdeki kalınca olan ipler çekilir. Oradan kesilir. Ve böylece bir başörtüsü olurdu. Kenarlarına gelen renklere göre renkli ip veya boncukla süslenirdi. Bu iş iğne ve mil ile yapılırdı.

Hazır alınan ipek ip olurdu. Buna canlı veya çankaya ipi denir ve tevir , tevir renkleri olurdu. Bu ipten para kesesi örülürdü.

Halepten. Tarabulus kuşağı gelir ondan satın almırdı. Bu kuşak gelinin

beline sarılırdı. Süs olarak bağlanırdı. Ucu püsküllü ve sırmalı olurdu.

5.2. Pamuk İpinden Yapılan Çeyizler

5.2.1. Pamuk İpinden Dokunan Dokumalar

1.*Savan*: Üzerinde fazla motif olmaz. Birkaç renk karışımı olan bu dokuma kare kare veya yol yol dokunur. Kilimin görevini yapar. Kilimle arasındaki fark pamuktan dokunmuş olmasıdır. Kilimden hafiftir.

2.*Çuval*: Keçi kılı ile pamuk ipi karışımı dokunan bu dokuma çeşidi sadece pamuk ipi ile dokunur. Büyüklüğü seksen ile yüz kilogram buğday alacak büyüktedir. Un , bulgur ve diğer tahıl ürünleri konulur.

3.*Harar (Haral)*: Bir çuvalın üç dört katı büyüğünde olur. Pamuk taşımada anbarda buğ-day depolamada, evin dokuma eşyalarının saklanması (sandık görevini yapar) kullanılır.

4.*Itaa*: Yufka ekmek yapılırken, üzerine ekmek tahtası konur. Bolca Un konur. Üzerinde yufka açılır. Beyaz pamuktan dokunur renkli olmaz.

5. *Yayma*: İnce uzun çuval. At üzerine atılır iki tarafa sallanır.

6.*Namazlağa*: Sarı pamuk ipinden ıstarda dokunurdu. El ile de dokunurdu. El ile dokunan yani parmakları kullanarak nakış yapıp ipleri parmaklarla geçirerek dokunan çeşidine "ivdi me" namazlağa denirdi. Ayrıca bu namazlağanın bir yüzüne, işlenmemiş ve cesitli renklerde boyanmış yün elyafını dokuma anında nakış yapılırdı. Bunun renkli yünlü tarafında namaz kılınırdı. "ivedime" usülü dokuma, taraklık, iğlik garçın denen eşyalarda da yapılırdı.

7.*İğlik*: İçine oklava, evrağaç konan uzunca bir dokuma eşya. Duvara asılır.

8. *Garçın (ip yastık)*: içine camaşır doldurulur. Bir yüzü düz, bir yüzü yün nakışlı dokuma, ağzı açık, yastık şeklinde uzunca bir torbadır. Şimdiki valiz görevini yapardı.

9. *Heybe*: iki tarafı torba şeklinde olan, tırlık dokumadır. Motifli veya nakışlı olabilir. At üzerine konan bir taşıma eşyasıdır.

10. *Sofra*: Yerde oturarak yemek yerken, üzerine ekmek ve yemek konan kare şeklinde bir dokuma çeşididir. Savanın küçük bir çeşididir.

11. *dizgin*: Atların arabalara koşumunda, sürücünün atları yönlendirmek için kullandığı elde örülmüş uzunca bir ip. Pamuk ve kıl karışımı dört veya sekiz elli olurdu. Elle örtüdüğü için dört veya sekiz ayrı ip bir biri arasına girerek örülürdü. Dört veya sekiz ayrı ip olduğu için, dört elli, sekiz elli denirdi.

12. *Örme*: Üç elli örtülen ipe "örme" denirdi. Bu da evin bütün bağ işlerinde, hayvanları bağlamada, örklemede, herhangi bir eşyayı göç anında atlara, develere bağlamada kullanılırdı.

6. PAMUKLU DOKUMALAR

1. *Etamin Kumaş*: Yatak örtüsü, masa örtüsü, sofrası, namazlağa, gırlend, el peşkiri, mutfak takımı yapılır. Ve yine aynı kumaştan günümüzde de aynı işler yapılmaktadır. Etamin üzerine renkli ipliklerle motifler yapılır. Kaneviçe gibi delikleri sayılarak üzerine renkli iplikten motifler işlenir. Pano karyola örtüsü, yapılırdı. Şimdi de etamin işleri devam etmektedir.

2. *Pamuklu Basma*: Kadınlara içi astarlı, arasına pamuk döşenen ve elde sıranan ceket yapılırdı. Üstlük (Kolçak iş elbisesi) yapılırdı.

3. *Beyaz Patiska*: Kaneviçe işleri (yastık takımı, sandık örtüsü, mendil, kirevit

örtüsü) yapılırdı. Bunlar kasnak üzerinde elde işlenirdi. Şimdi de işler aynı şekilde yapıldığı gibi makina ile de işlenmektedir. Beyaz patiskadan ayrıca iç gömlek, uzun donun lastik bağı yapılırdı.

4.Kahke Bezi: (Şimdiki bitli bez, Amerikan bezi) Yatak, yorgan yapımında iç kılıfı yapılırdı. Şimdide aynı malzemeden aynı çeyiz eşyaları yapılmaktadır.

5.Akfil bez: Gecelik dikilir, büfe içi ve dışı örtüsü, bohça, yatak takımı ve peçete yapılırdı. Bunlara ara danteli geçirilirdi. Yine aynı bez kullanılmaktadır.

7. DANTEL İŞLERİ

Beyaz yumak iplik, mil ile değişik motifler yapılarak işlenir. Bu yapılan işler, yatak takımı, büfe örtüsü, vitrin içi, masa örtüsü ve iç çamaşırı eteklerinde süs olarak elde iğne ile sarma işi yapılarak dikilirdi. Şimdi bu sarma işi zikzaklı veya piko dikiş makinaları ile yapılmaktadır.

KIZ GELİN OLA CAĞI ZAMAN YAPILAN HAZIRLIKLAR

Kız istendikten sonra iki taraf arasında nasıl söz keslimişse ona göre çeyiz yapma çalışmalarına geçilirdi. Kız isteme sırasında eğer “kalın” yani başlık parası oğlan evinden istenmişse bu belirtilen para alınır ve bununla bazı eşyalar yapılırdı. “Kalın” parası kıza çeyiz yapmak için istenirdi. Eğer para verilme işi yoksa kız evi liste verir, oğlan evi verilen listeyi alırdı. Şimdi bu kalın parası istenmemektedir ve iki taraf alınması gereken eşyaların listesini birlikte hazırlayıp, listeyi oğlan evine vermektedir. Oğlan evi listedeki eşyaları tamamlamaya çalışmaktadır.

9. NİŞAN DÖNEMİ VE GELİN OLURKEN YAPILAN ÇEYİZLER

Doğumundan itibaren yapılan bazı el işleri gelin olacak kız için yeterli olmayacağından, bir ev için gerekli olan eşyalarının tamamlanması yoluna

gidilecektir. Bunun için en yakın akrabalar komşular oğlan evi tarafı kendine düşen işi yapacaktır. Oğlan evi tülbentlikler bazı takımlar için bezler alır. Kız evine teslim eder. Kız evi tarafının kadınları aralarında iş bölümü yaparak eksik kalan işleri tamamlarlar. Bu arada satın alınacak çeyizlik eşyalara sıra gelir. Onlar alınır. Yapılan işleri şöylece sıralayabiliriz.

1. Oya ve Tülbentler: Alınan tülbentlikler komşulara dağıtılır. Bunların kenarlarına boncuklu veya boncuksuz oyalar yapılır. Bu tülbentler, kızın evlendiği günün ertesi okunan mevlidinde gelenlere hediye olarak dağıtılır.

2. Oyaların isimleri: Oyalar iğne ile, mil ile, mekik ile yapıldığı için bunlara göre isim alırlar. iğne işi, mil işi veya mekik işi denir.

3. Oya Modellerine Verilen İsimler: İğne oyası, dut oyası, incir yaprağı, güzel kız kirpiği, yılan iyesi, sıçan dişi, hanım düğmesi, içi güzel, mum çiçeği, doktor gözü, tren yolu, kelebek oyası, pul oyası, kaynana yumruğu, urumu dudu, darı sumacı, biber oyası, kömeç çiçeği isimlerini alan bu oyalar boncuklu olur, mil ve iğne ile yapılır. Mekikle yapılan oyalara mekik oyası denir. Çatal ile yapılan oyalara ergen bıyığı, süpürge oyası isimleri verilir. Sadece iple yapılan boncuksuz oyaların aldığı oya isimleri ise şunlardır. Küpeli çiçeği papatya çiçeği, hercai menekşe, ve hanım küpesi isimlerini alan oyalar.

4. Gelinlik: Gelinliğin yapıldığı çeşitli kumaşlar vardır. Bunlar düğün yapacak ailenin maddi durumuna göre alınır ve yapılır. Şimdi de öyledir. Sadece o zamanki kullanılan malzeme ile şimdiki kullanılan malzemeler farklıdır.

5. Eskiden Gelinlik İçin Kullanılan Kumaş ve Malzemeler: Gelinlik kumaşları, grapdüşen, mongol, saten, kadife, sifirketen, atlas, dalı ve kutnu kumaşlarından yapılırdı. Gelinlik şimdi hazır alınmakta veya kiralanmaktadır. Çok az kişi gelinliği kendi eliyle dikmektedir. Yukarıda sayılan kumaşların sadece saten cinsinden gelinlik yapılmaktadır.

6.Fes Üzerine Yapılan Süsler: Fes Halep'ten gelirdi. Fesin üzerine beyaz tül bent bürünürdü. Onun üstünden turna tüyü ile her tarafı kaplayacak şekilde süslenirdi. Tüylerin üstünden üç ayrı renk grap sarılır, grapın üstünden iki tarafa ayaklı veya köşe denilen altın takı takılırdı . Alnına cep aynası, firkete ile asılırdı.

7.Çeyizlik Elbiseler: Gelin için atlastan kumaş alınır ve bundan elbise (parçalı yani yirikli olurdu) yapılırdı. Çizgili kadifeden ceket (kalça hizasına kadar uzar, üzerine süs yapılmaz. düz olurdu) yapılır ayrıca Trabulus kumaşı alınır.Bu kuşak ta Halep'ten gelirdi. Dükkanlardan satın alınırdı .Grap başörtülüğü alınır ve yapılırdı.

8.Gelin Tacı: Fes kalkınca gelinliği yanısıra gein tacı yapılcaya başlandı. Gelinin başına grap denilen ipekli beyaz örtü örtülür,üzerine gelin çiçeği yapılırdı. (Tel üzerine mumdan yapılan çiçekli motifler gelin çiçeği veya gelin tacı olurdu.) Gelinin başına. gelin tacı yapıldıktan sonra altın takıların yerine iki yüzüne gelecek şekilde yukardan aşağı sim sallandırılırdı. Şimdi ise bunların hepsi hazır olarak satın alınmakta ve elle hazırlanmaya gerek kalmamaktadır.

10. GELİNE ALINACAK DİĞER EŞYALAR

Akıllı bez veya patiskadan iç gömleklik. Bu gömlek elle dikildikten sonra etek ucuna dantel geçirilir ve dilim dilim yapılırdı. Ayak ucu keşkeşli yani parvazlı (her ikiside pileli anlamında) uzun don yapılırdı. Ayağına Maraş yemenisi alınırdı. Bu yemeninin yüzünün yarısı mor , yarısı kırmızı renkli ve bağcıklı olurdu . Gerekirse gidip Maraş'tan alınırdı . Maraş yemenisi alamayanlar , her tarafı kırmızı deriden yapılan Kadirli yemenisinden alırlardı. Kadirli yemenisinin sadece altı renksiz ve kahn olurdu. Ayrıca gelin için. adına kaşmer denilen parlak yün kumaştan şalvarlık alınırdı. Gelinin beline bağlanacak olan kırmızı renkli kardeş kuşağı alınırdı. Evden gelin olarak çıkacağı gün kardeşi tarafından bağlandığı için kardeş kuşağı denirdi.

11. YATAKDÖKME

kızın akrabaları, komşuları, yorgan, döşek, yastık, yapacakları zaman bir araya gelirler, herkes iş bölümü yapar. İlk defa işe başlanacağı zaman yatak bezlerini kesmeye geçildiğinde makası elinde bulunduran kişi düğün sahibinden bahşiş almak için ,bu makas kör, ağzı kesmiyor" diyerek bezi makasa kestirmez , bahşişi aldıktan sonra kesmeye başlardı. Şimdide aynı bu adet devam etmektedir. Bezler kesilip dikildikten sonra bu kılıflara pamuk doldurulur sırimaya başlarlar. Sırıma en zor kısmı olduğu için eli ayağı çabuk bir kadın işin üzerine yeni geliyormuş gibi yapar , koşa koşa gelerek "kolay gelsin bacım"der. Böylece çabuk ve kolay yapılacağına inanılırdı. Şimdi de bu çalışmalar ve inanışlar aynı şekilde vardır. Kız evi bir kat yatak döker , oğlan evi ise maddi gücüne göre iki veya üç kat yatak dökerdi. Simdi bu yatak dökmelerin yanında yaylı yataklar da alınmaktadır.

Yatak dökmeye ek olarak en az üç kirevit yastığı yapılır. Kirevit yastığı en az 70-80 cm. uzunluğunda olurdu.Kirevite otururken yaslanmak için kullanılır. Kirevit yastığının içine hasır out (berdi) doldurulurdu . Şimdi pamuk doldurulmakta veya bunu yapmayanlar mobilya eşya almaktadırlar.

12. AĞAÇ ÇEYİZLER

Ağaç çeyiz eşyaları satın alınır veya bir marangoza yaptırılırdı. Bunlar ceviz oymalı sandık , üzeri çeşitli resimlerle süslenmiş teneke kaplama sandık (tavus kuşu, orman, manzara resimleri), gelin için masa üzerine konan uzunca bir tuvalet aynası (ceviz oyma çerçeveli), bir adet basit bir masa açılır kapanır sandalye (en az üç adet) alınırdı.

Bunlardan başka dikiş makinası, okuntuluk, entarilikler, gömlek ve buna benzer eşyalar alınırdı.

13. ÇEYİZLİK TAKILAR

Eskiden gelin için gümüş kemer, gümüş takılar alınırdı. Daha sonraları altın küpe , yüzük tokalı (şimdiki reşit altını). beşli (tokahnın büyüğü). beşibirlik . (en az beş altı tane beşli), dös iğnesi, habbeli gerdanlık alınırdı,. Şimdi ise bunların hemen hepsi alınmakla birlikte bilezik ve zincir de alınmaya başlanmıştır.

14. SON YILLARDA ALINAN ÇEYİZLİK EV EŞYALARI

Yine herkes eskiden de olduğu gibi maddi gücüne göre yeni değişikliklere ayak uydurmaya çalışıyor ve çeyiz eşyalarını ona göre alıyor. Veya "herkes alıyor da biz neden almayalım. Bizim kızımız filancanın kızıdan eksikmi onlardan neyimiz eksik" gibi düşüncelerle gücünün üstünde eşyalar aldırıyorlar. Daha sonra da bunu yeni yuvanın kurucularının her ikisi de birlikte ödemek zorunda kalıyorlar. Böylece daha ilk yıllarda huzursuzluklar başlıyor.

Mobilyalar (yatak odası , mutfak takımı , yemek masası , sandalye), oturma odası takımı, misafir odası takımı, vitrin, sehpa, buzdolabı, çamaşır makinası, fırınlı ocak, televizyon, video, bulaşık makinası gibi günün ve teknolojinin getirdiği her yenilik ve ihtiyaçlar çeyiz eşyalarının arasına girmektedir. Bunları oğlan ve kız evi kendi durumlarına göre almaktalar. Alması zor bile olsa çevrenin baskısı ile almaya zorlanmaktadırlar.

15. KIZIN GÖNÜLLÜ KAÇMASI ESNASINDA GÖTÜRÜLEN ÇEYİZ

İsteddiği veya sevdiğine verilimeyen kız, son çare olarak el emeği göz nuru ile yaptığı hafif eşyalarını bir bohçaya koyarak fırsatını bulduğunda sevdiği oğlana kaçırdı. Götüreceği çeyizin hepsi bu bohcadaki eşyaları olurdu. Bundan başka çeyiz verilmezdi. Şimdilerde bir yuvaya gerekli eşyalar elden geldiğince tamamlanmaya çalışılmaktadır.

16.ÇEYİZİN TAŞINMASI VE ÇEYİZ KAÇIRMA

Çeyiz eski düğünlerde son güne kalırdı. Gelinle birlikte giderdi. Oğlan evi tarafı bir çeyizci başı görevlendirir, o da bir kaç kişiyi görevlendirerek hep birlikte çeyizin taşınmasını sağlarlardı .Gidecek olan çeyiz eşyaları, at üzerinde, deve veya at arabası ile taşınırdı. Güvey, gelin alayıyla gitmediği için evde beklerdi. Gelini götüren gelin alayından bir kişi, yastık, tül bent cemakanı veya buna benzer bir eşyayı çeyizi götürenlerin elinden bir fırsatını bularak alır kaçardı.Kaçırdığı çeyiz eşyasını evde bekleyen güveye yetiştirir teslim ederdi. Ve bahşiş isterdi.Bahşişin cezasını çeyizci başı çekerdi. Şimdi çeyiz eşyası motorlu taşıtlarla gittiği için çeyiz kaçırma olayı olmamaktadır.

Şimdiki çeyiz taşınması ise düğün gününden birkaç gün önce yapılmaktadır.Düğün gününden birkaç gün önce oğlan evi tarafı, kız evine gelerek çeyizleri motorlu taşıta yüklemektedir. Daha sonra kız evinden gitmek isteyenler için ayrıca araba temin ederek onları da götürmekte, her iki taraf birlikte yeni eve eşyaları yerleştirmektedir. Tabii olarak kız evi ile birlikte gidenlerin içinde evlenecek kız da bulunmaktadır.Çeyiz eşyaları yerleştirildikten sonra çay, pasta veya yemek yenilmekte, daha sonra orada eğlenilmektedir.

17.ÇEYİZ SERME

Çeyizler oğlan evine vardığında veya el işlerine ait olanları gergili ipe tutturulmuş çarşaf veya beze sıra sıra dizilirdi. Firkete veya dikilerek tutturulan bu çeyizler görmek isteyenlere sergilenirdi.

Uzak yere gelin giden kızın çeyizi kendi evinde de sergilenirdi. Gelinin veya kız evi tarafının zenginliği mahareti hakkında bilgi sahibi olunurdu. Şimdi bu sergi yapılmamaktadır.Zaten bir kaçgün önceden çeyizler eve yerleştirilirken hepsi görülmektedir.

18. ÇEYİZ YAZMA

Düğün yapılırken kız ve oğlan evi tarafının büyükleri,iki şahit ve muhtar

huzurunda eşyaların listesini iki adet yazarak imzalarlar.Muhtarda tasdik ederdi.Yeni evlenenler ,evlilik dönemlerinde aralarında anlaşmazlık çıktığı ve ayrılmak için mahkemeye başvurdıkları durumda, bu listeyi verirlerdi.Eşyaların hangisinin kıza ait olduğu bu liste ile ispat edilirdi.Şimdi de bu adet zaman zaman devam ediyorsada bazı düğünlerde hiç yazılmadığı ve liste yazımının terkedildiği görülmektedir.Veya “yuva bozulduktan sonra eşyanın ne önemi var “düşüncesiyle yapılmadığı görülmektedir

19. ÇEYİZ İLE İL GİLİ YÖREDE SÖ YLENEN

BAZI TÜRKÜLERDEN ALINAN DÖRTLÜKLER

Teli fese bağlar moru.

Gaşı gara gözü iri.

Alem sana imreniyor.

İğranı ığranı yörü

Ölüm var gimi, yok gimi.

Gelip gidiyor ok gimi.

Ne sallanın eğricelim.

Garbı değil gavak gimi.

OSMANİYE YÖRESİNDE KİLİMCİLİK VE DOĞAL BOYA

1.GİRİŞ

Kilimde kalite ipin özelliğine;saf yün olmasına kirmende 35 numara ile eğrilmesine, boyanın daha iyi alınmasına dokumacının bilgi ve becerisine bağlı olarak değişir. Kirmende eğrilen saf yün ipler boyayı daha iyi alır, solmayan

kaliteli kilimler bu iplerden yapılır. Fabrikada çekilen ipler genelde yağlı olduğundan boyayı iyi almazlar, buda kirmende eğrilen iplerden meydana getirilen kilimler kadar iyi kalitede olmazlar.

İplerin boyayı iyi almaması renklerin solmasına, birbirine karışmasına, kalitenin düşmesine neden olur. İplerin boyanmadan önce çok iyi yıkanması, yağdan arıtılması gerekir. Fabrikasyon ip üretimine geçildikten sonra bu işin yeterince ve uygun olarak yapılmadığı bilinmektedir.

Osmaniye ve yöresinde evlerde tarif edildiği şekilde hazırlanan ipler ve dokunan kilimler daima kalitenin simgesi olmuş, doğal boyalarla boyanmış, yöresel motiflerle süslenmiştir.

Osmaniye ve çevresinde kilimler önceleri ailenin ihtiyacı olarak dokunmuş, ancak son zamanlarda ev ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla yönelik olarak üretilmeye başlanmıştır. Bir el sanatı olan kilim Osmaniye Merkez ve köylerinin uğraş kaynaklarındandır. Osmaniye ve yöresinde kilimler iki bölgede kısmen farklılıklar göstererek dokunmuştur. Ceyhan nehri-Kadirli arası kesimi ile Ceyhan nehri-Osmaniye arası kesiminde yaşayan aşiretler tarafından kullanılan malzemeler de ve dokunan ürünlerde farklılıklar olmuştur.

Ceyhan nehri Kadirli arasında Orta Asya'dan göçler yoluyla gelen Bozdoğan aşireti; Sarpınağzı, Kazmaca, Bahçe, Kirmacılı, Bozkuyu köylerine ve bir kısmı da Kadirli sınırlarında kalan köyleri oluşturmuşlardır. Bunlar hayvancılıkla geçinmişler, kil ve yünlerinden kilim, çul, çuval, cicim, çeşitli örgüler ve sergiler yapmışlardır. İplerini doğal olarak boyamışlardır.

Ceyhan nehri-Osmaniye arası kesiminde göçlerle gelen yörükler, Türkmenler, azda olsa Avşarlar; Cevdetiye, Kumarlı, Toprakkale, Kaypak köylerini oluşturmuşlardır. Bu aşiretlerden Yörükler; koyun, keçi ve deve, Türkmenler; sığır, at, Avşarlar ise manda ve sığır yetiştirmişlerdir. Bu aşiretler yetiştirdikleri hayvanların kıl ve yünlerinden kilim, diğer sergiler ve süs eşyaları

dokumuşlardır.

2. KİLİM DERENK VE MOTİF

Kilimde ipler naturel ve doğal boyalı olarak kullanılır. Naturel ipler koyunun kendi rengi olan beyaz, kahverengi ve siyah renkli yünlerden yapılan iplerdir. Bunlar doğrudan dokumada kullanılır. Diğer renkler doğal boya ile elde edilir.

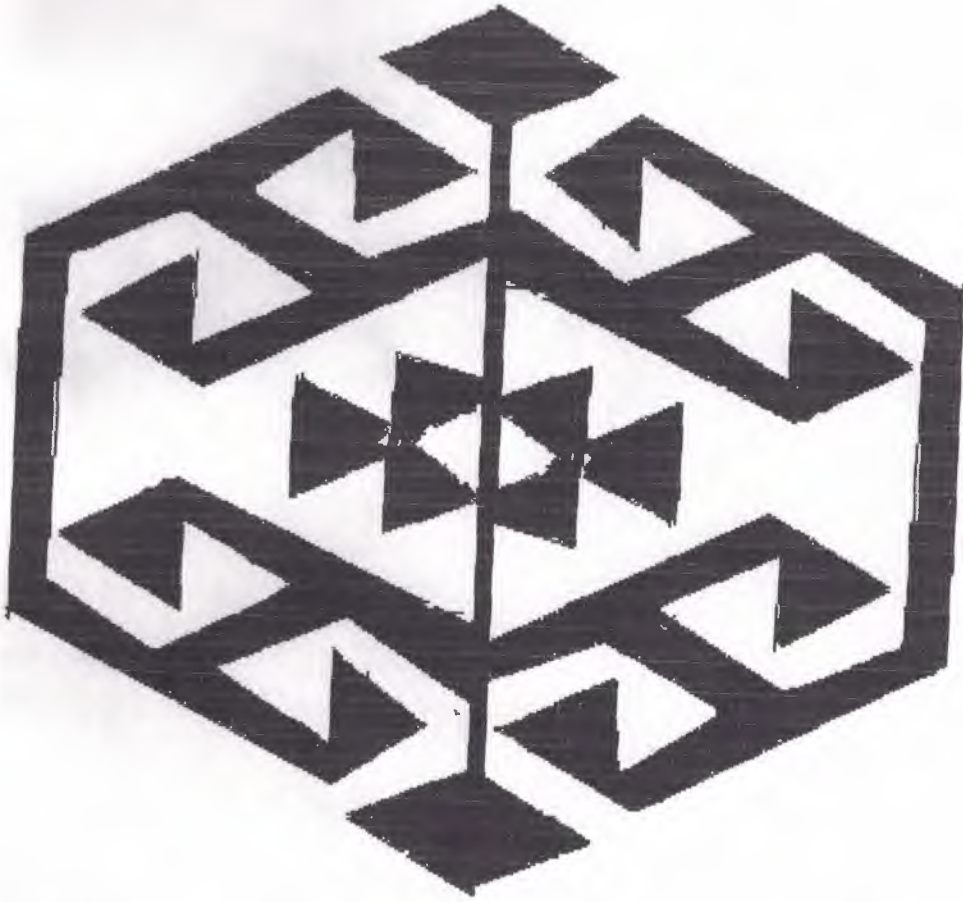
Kırmızı renk; kına kökü, çam kabuğu ve kırmızı topraktan elde edilir. Yeşil renk; develik, zakkum, hayıt ve yarpuzdan sağlanır.

Sarı renk; katır tırnağı (azgan), papatya, nar kabuğu ve soğan kabuğundan imal edilmektedir.

Bunların dışındaki renkler bu ana renklerin değişik konsantrasyonlarından elde edilmiştir. Bu bölgeye yerleşen aşiretler yerleştikleri yıllardan beri kilim dokumuşlardır. Bu kilimler okur yazar dahi olmayan genç kız ve kadınlar tarafından dokunmuşlardır. 80-100 yıl önce dokunmuş ve günümüze kadar ulaşan bu kilim örnekleri bir antika, bir sanat eseri olarak tanımlanmaktadır. Kilimlerde kullanılan motifler dokuyanların duygu ve düşüncelerini yansıtmıştır. Tezgah başında genç kızlar düşüncelerini, duygularını ve arzularını ilmik ilmik ördüğü nakışlara, motiflere yansıtmışlardır. Her nakışa bir anlam vermişlerdir.

2.1. Koç Boynuzu Motifi

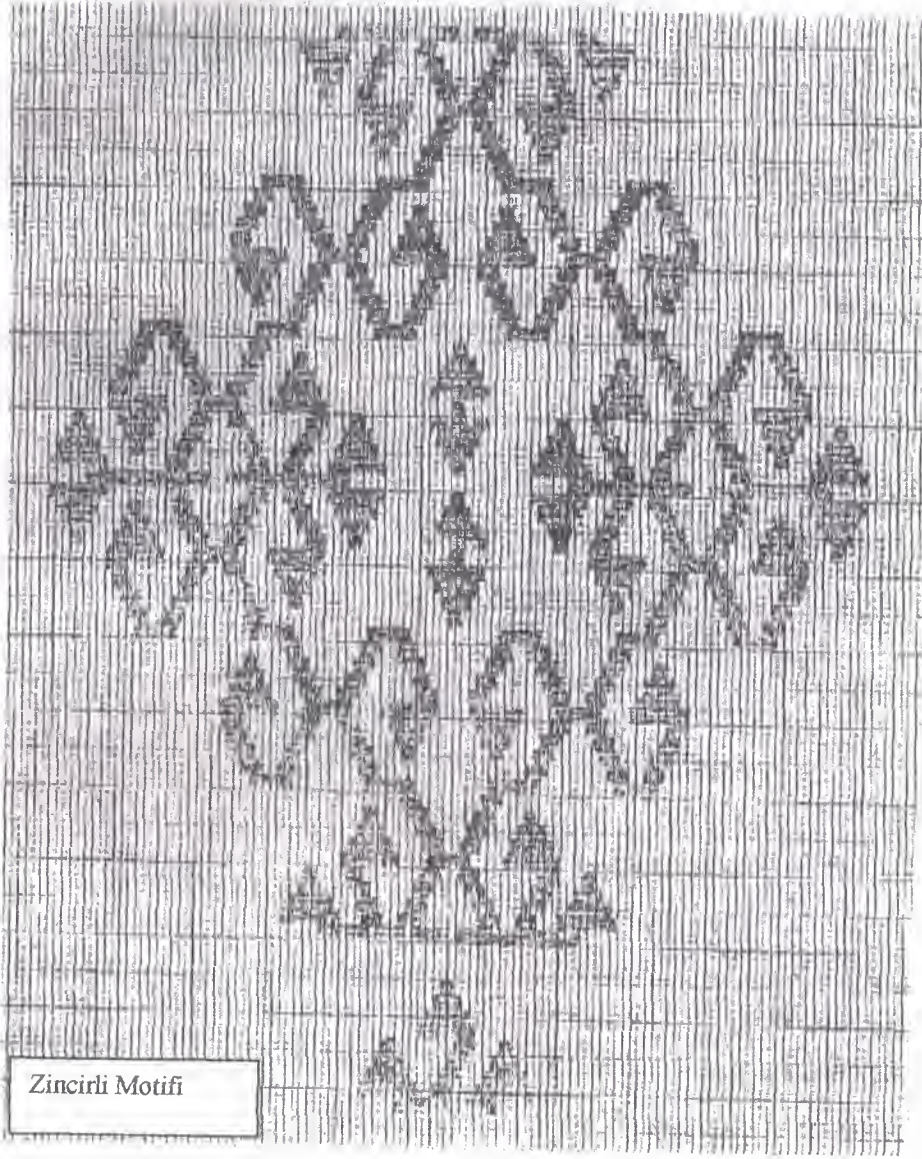
Bu motifi genç kızlar dokur ve koç gibi kahraman biri ile evlenmek obaya hakim olmak istediğini belirtir .

Koç Boynuzlu Motifi

2.2. Zincirli motifi

Zincirli motif genç kızlar tarafından dokunur , ailesine evlenme çağına geldiğini , çoğalma isteğini belirtir .

KAYNAKÇA

1.Tülücü,Kazım.Tarih İçinde Bütün Yönleriyle Osmaniye , 1.Baskı , Çukurova Üniversitesi Basımevi , 1995 , Adana.

2.Güney, Salih Adana Ovaları, 1.Baskı , İstanbul Üniversitesi Basımevi , İstanbul 1973.

3.Tankut, Hüseyin , Köylerimiz ,1.Baskı ,İstanbul, 1939.